

2. olvasólecke

Vagyon és mérleg

A számviteli transzformáció és tárgya

A számviteli transzformáció az a folyamat, amelynek során a vállalatnál végbemenő folyamatok, változások a számviteli információs rendszer számára rendszerezett adatokká, majd az érdekhordozók számára hasznos információkká válnak. Mire is irányul a számvitel figyelme? Egyszerűen fogalmazva, a gazdálkodót érintő mindazon történésekre, amelyek hatással vannak a vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére, amiről információt igényel az érdekhordozói kör. A számviteli transzformáció e jelenségek összességét tradicionálisan a vagyonban és annak változásaiban jelöli meg. *A számviteli transzformáció tárgya tehát a vagyon.* A vagyonfogalom azonban erősen differenciálódik, más és más tartalmat hordoz(hat) az érdekhordozói kör egyes szereplői számára. Így például a menedzsment részéről minden olyan erőforrás vagyon lehet, amely hozzájárul a profit termeléséhez, a vállalat értékének növeléséhez. A hitelezőknél elsődleges szempont, hogy a vagyon biztos fedezetet teremtsen a kihelyezett hitelnek a teljes futamidő alatt; míg a tulajdonos számára a tulajdonosi értéket megtestesítő tehermentes (saját) vagyon az elsődleges. Eltérő lesz a vagyon meghatározása a folyamatosan működő vállalatok, illetve az átalakuló, megszűnő vállalkozások esetében is (a továbbiakban csak a működő vállalatok esetét tárgyaljuk).

A vagyon számviteli megjelenítése

A vagyon – általánosan fogalmazva – a gazdálkodók rendelkezésére álló anyagi és nem anyagi javak (más megfogalmazásban: az erőforrások és a velük kapcsolatos jogok) összessége. Tekintetbe véve azonban a számvitel speciális igényeit, némileg árnyalni kell a fenti megfogalmazást: a vagyon azon jelenségek összessége, amelyek tulajdonságaik alapján megragadhatók, értékelhetők és így az adott vállalkozás szempontjából gazdasági tartalommal bírnak (vagyis hozzájárulnak a vállalat céljainak megvalósulásához). A számvitelnek tehát legelőször is alkalmasnak kell lenni arra, hogy képes legyen megmutatni, hogy mennyi és milyen elemekből tevődik össze a vállalat vagyona egy adott időpontban. Ezt a statikus képet jeleníti meg a mérleg, mind a számvitel egyik alapvető kimutatása. *A mérleg olyan írásos vagyonskimutatás, amely előírt struktúrában, összevontan és pénzértékben, adott időpontra*

(fordulónapra) vonatkozóan, kettős vetületben (eszköz és forrás) jeleníti meg a vállalkozás vagyonát. A mérleg bemutatja a vállalkozás vagyonát egyrészt megjelenési forma, tevékenységben betöltött szerepe, másrészt a finanszírozási mód, a származás eredete szerint.

Tekintsük át először a vállalkozások alapvető eszköz-forrás szerkezetét!

Az *eszköz* olyan múltban lezajlott esemény hatására keletkezett, a jelenben meglévő, ellenőrzésünk alatt álló erőforrás, amely valamilyen jövőbeni gazdasági előnyöket biztosít. Például egy kereskedelmi tevékenységet folytató vállalat árut vásárolt, amely jelenleg a raktárban van, és jövőbeli hasznosítása (eladása) pénzbevételt fog biztosítani.

Attól függően, hogy a jövőbeni haszonra mikor és hányszor számíthatunk az eszközöket *befektetett és forgóeszközökre* oszthatjuk. A befektetett eszközök több termelési (működési) ciklusban, tartósan töltik be ugyanazt a szerepet és biztosítanak előnyöket a vállalatnak, azaz hasznosításuk túlmutat a számvitel szokásos 12 hónap hosszúságú elszámolási periódusán, az üzleti éven. Ezzel szemben a forgóeszközök jellemzően egy üzleti éven belül megszűnnek, átalakulnak. Az eszközök elsődleges besorolása a befektetett és forgóeszközök közé a vállalati tevékenységtől függ, a vállalat dönti el, hogy rendeltetésük, használati jellegük alapján melyik csoportba kerülnek. Például egy megvásárolt épület, ha arra kívánjuk használni, hogy ott folyjon a cég tevékenysége, abban működjön a számviteli osztály, abban tárgyaljon a menedzsment az üzleti partnerekkel befektetett eszköznek minősül. Ezzel szemben, ha a vásárlás célja kifejezetten az értékesítés, akkor már forgóeszköznek minősül (hiszen csak egyetlen üzleti tranzakció tárgya lesz). Ugyanígy, ha például kölcsönadunk 1.000.000 Ft-ot, a futamidőtől függően lehet befektetett eszköz (ha a lejárat 1 éven túli), de lehet forgóeszköz is, ha a lejárat ideje rövidebb, mint 12 hónap.

A befektetett eszközöket három csoportra lehet bontani:

- 1) immateriális javak, olyan nem anyagi javak, amelyek bizonyos vagyoni jogokban (bérleti, használati, koncessziós jog, márkanév, licence stb.), illetve szellemi termékekben (találmány, szabadalom, gyártási eljárás, védjegy, szoftver stb.) testesülnek meg.
- 2) tárgyi eszközök, olyan anyagi eszközök, amelyek közvetlenül vagy közvetve, de tartósan szolgálják a vállalat tevékenységét. A tárgyi eszközöket állapotuk szerint

további két csoportra oszthatjuk: rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett tárgyi eszközök (ingatlanok, gépek, berendezések, járművek, tenyészállatok), valamint beruházások (tárgyi eszköz létrehozására irányuló tevékenység, az eszköz rendeltetésszerű használatba vételéig).

- 3) befektetett pénzügyi eszközök: pénzeszközök tartós átengedéséből származó befektetések, amelynek célja befolyásolási, irányítási lehetőség megszerzése és/vagy tartós jövedelem (kamat, osztalék) biztosítása. A befektetés megvalósulhat értékpapír (kötvény, részvény) vagy kölcsön, bankbetét formájában.

A befektetett eszközök után nézzük meg a forgóeszközök tartalmát! A forgóeszközökön belül megkülönböztetjük a készleteket, a követeléseket, az értékpapírokat és a pénzeszközöket.

A *készleteken* belül is (a hasznosítás céljától, keletkezési módjától függően) többféle vagyonelemet lehet elkülöníteni. Az első csoportba tartoznak a vásárolt készletek, amelyeket a szállítóktól szerzünk be, ezen belül megkülönböztetjük

- az anyagokat, amelyeket az értékesítendő termékek előállítása vagy a szolgáltatások nyújtása során fognak felhasználni, és
- az árukat, amelyeket a rendszeres üzleti tevékenység keretében értékesítési céllal szereztek be, és azok a beszerzés és az értékesítés között változatlan állapotban maradnak.

A készletek másik csoportjába a saját termelésű készletek tartoznak, amelyek a beszerzett erőforrások (többek között az anyagok) átalakításával jönnek létre. Ezen belül a készletléti állapot szerint beszélünk

- befejezetlen termelésről, amely a termelés, a feldolgozás valamely fázisában van,
- félkész termékről, amely egy konkrét termelési vertikumon már keresztülment, raktárra vehető, értékesíthető, de a vállalatban belül még továbbfelhasználható, • késztermékről, amely már feldolgozott, elkészült állapotban értékesítésre vár. A saját termelésű készletek tartalmának érzékeltetésére vegyük az autógyártást. A futószalagon haladó, munkaműveletek végzése alatti állapot a befejezetlen termelés, amikor az autó legördül a futószalagról és minden szükséges műveletet elvégeztek rajta, akkor válik késztermékké. Tegyük fel, hogy az autógyár maga állítja elő a féltengelyeket is, amit beépít az autókba. Az elkészült féltengely

félkész terméknek minősül, mivel ez beépíthető a gyárban készülő autókba, de önállóan is értékesíthető, biztosítva ezzel a már forgalomban lévő autók alkatrész utánpótlását. Ha a féltengelyek gyártására egy önálló vállalat szakosodott, amelytől az autógyár megveszi, hogy beépítse az autókba, akkor ez a féltengely a féltengely gyártónál készterméknek, az autógyárban viszont anyagnak minősül.

A *követelések* azok a különféle szerződésekből jogszerűen eredő, pénzértékben kifejezett fizetési igények, amelyek általunk már teljesített, a másik fél által elfogadott, elismert ügyletekhez (termékértékesítéshez, szolgáltatásnyújtásához, kölcsönnyújtáshoz, előlegfizetéshez) kapcsolódnak.

A forgóeszközök között *értékpapírként* a forgatási célból, átmeneti, nem tartós befektetésként vásárolt értékpapírokat kell kimutatni. Vegyük észre, hogy az értékpapírok a megszerzés céljától függően megjelenhetnek a befektetett és a forgóeszközök között is. Fontos, hogy nemcsak rövid (12 hónapon belüli) futamidejű értékpapírok lehetnek forgóeszközök, mert a besorolás nem az értékpapír futamidejétől, hanem a befektető szándékától, céljától függ. Tehát például a megvásárolt részvény lehet befektetett (pénzügyi) eszköz és forgóeszköz is, attól függően, hogy mi a jövőbeni célunk: tartós befolyásolási, tartós hozam (osztalék) szerzési lehetőség vagy csak spekulációs szándék (árfolyamnyereséggel továbbadni).

Természetesen egy 6 hónapos futamidejű diszkont-kinestárjegy csak forgóeszköz lehet.

A *pénzeszközök* között jelenik meg a készpénz és a bankszámlapénz. Mind a készpénz, mind a bankszámlapénz megjelenhet hazai pénznemben (forintban) és külföldi pénznemben (valutában illetve devizában) is. Minden vállalat működtet (forint és/vagy valuta)pénztára(ka)t, amely(ek) a készpénzforgalom lebonyolítását szolgálja(k). Törvényi előírás, hogy minden vállalatnak nyitnia kell legalább egy olyan bankbetétszámlát (elszámolási betétszámlának szokás nevezni), amelyen keresztül az átutalásokat intézi.

A vagyont nem csak fajtájuk szerint lehet és kell vizsgálnunk, hanem eredetük szerint is, erre szolgál a mérleg *forrás* oldala. A forrásokat jellegük, jövőbeni hatásuk alapján két csoportba osztjuk: vannak olyan források, amelyek korlátozás nélkül, véglegesen állnak rendelkezésre és vannak olyanok, amelyeket csak időlegesen tudunk bevonni a finanszírozásba, mivel előre meghatározott lejáratú idejük van. Az első csoportba tartozó elemeket összefoglaló

néven saját forrásnak (saját tőkének), a második csoport elemeit idegen forrásnak (kötelezettségeknek) nevezzük. Korábban már utaltunk arra, hogy a vállalatok tulajdonosai az alapításkor többek között arról is döntenek (amit a társasági szerződésben is rögzítenek), hogy mekkora kezdő tőkével kívánják ellátni a társaságot. Ezt a kezdő tőkét jegyzett tőkének nevezzük, utalva arra, hogy ezt az összeget a cégek törvényességi felügyeletét ellátó cégbíróság is bejegyzi és nyilvánossá teszi. A saját forrás elsődleges eleme tehát a jegyzett tőke. Az alapításkor meghatározott jegyzett tőke összegét a tulajdonosok a későbbiek során természetesen felemelhetik, de csökkenthetik is (a törvényi keretek között). A saját tőke másik részét a működés során felhalmozódó tartalékok képezik. Ennek legáltalánosabb formája az eredménytartalék, amely abból származik, hogy a tulajdonosok az eredményfelosztás során (erről bővebben is lesz szó) mérlegelhetik, hogy az eredményt a befektetésük hozamaként osztalék formájában kivonják a vállalkozásból vagy visszaforgatják a vállalkozásba, többletfinanszírozást biztosítva ezzel.

A *kötelezettség* általánosságban megfogalmazva, olyan múltbeli eseményekből eredő, jelenben fennálló tartozást jelent, amelynek jövőbeni rendezése pénzeszköz kiáramlással fog járni. Maradva az eszközök tárgyalásánál említett kereskedelmi vállalat példájánál: a (múltban) megvásárolt áru miatt tartozásunk áll fenn a jelenben (mivel az árut halasztott fizetéssel vettük meg), amit a jövőben pénzkidadás fog kísérni (hiszen ki kell fizetnünk). A kötelezettségeket is (hasonlóan az eszközökhöz) elsődlegesen a rendelkezésre állási idő alapján különítjük el. Ez alapján beszélhetünk hosszú lejáratú és rövidlejáratú kötelezettségről. A hosszú lejáratú kötelezettségek lejáratú ideje 12 hónapnál hosszabb, míg a rövidlejáratúak esetében a visszafizetés esedékessége 12 hónapon belül van. Vegyük észre, hogy előbb-utóbb minden hosszú lejáratú kötelezettség rövidlejáratúvá válik! A hosszú lejáratú kötelezettségek tipikus megjelenési formái a hitelek, kölcsönök, kötvénykibocsátásból eredő tartozások, ezek szinte mindig kamatfizetési kötelezettséggel is járnak. A rövidlejáratú kötelezettségek között találjuk egyrészt a 12 hónapon belül esedékes hiteleket, kölcsönöket, másrészt azokat a szokásos működéssel összefüggő tartozásokat, amelyek nélkül szinte egyetlen vállalat sem működhet. A legjellemzőbbek ezek közül a szállítókkal, a dolgozókkal, tulajdonosokkal szembeni tartozások és az adótartozások.

Mérlegszerűen foglaljuk össze az eddigi ismereteinket, bemutatva a mérleg alapvető tagolását

Mérleg, 20X2. december 31.

ESZKÖZÖK	FORRÁSOK
Befektetett eszközök¹ <i>Immaterális javak</i> <i>Tárgyi eszközök</i> <i>Befektetett pénzügyi eszközök</i>	Saját tőke <i>Jegyzett tőke</i> <i>Jegyzett, de be nem fizetett tőke</i> <i>Tőketartalék</i> <i>Eredménytartalék</i> <i>Adózott eredmény</i>
	Kötelezettségek <i>Hosszú lejáratú kötelezettségek</i> <i>Hosszú lejáratú hitelek</i> <i>Hosszú lejáratú kölcsönök</i> <i>Tartozások kötvénykibocsátásból</i>
Forgóeszközök <i>Készletek</i> <i>Követelések</i> <i>Értékpapírok</i> <i>Pénzeszközök</i>	Rövidlejáratú kötelezettségek <i>Rövidlejáratú hitelek</i> <i>Rövidlejáratú kölcsönök</i> <i>Kapott előlegek</i> <i>Szállítók</i> <i>Váltótartozások</i> <i>Egyéb rövidlejáratú kötelezettségek</i>
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	FORRÁSOK ÖSSZESEN

Könnyen belátható, hogy a mérlegben érvényesül egy alapvető összefüggés. A rendelkezésre álló vagyont a mérleg kettős vetületben mutatja be: egyrészt, mint eszköz,

¹ A mérleg összevont kimutatás, amelynek három szintje van: **főcsoport**, *csoport* és *tétel*. A „Befektetett eszköz” főcsoport, a „Tárgyi eszközök” a mérleg egyik csoportja. Ugyanígy a „Kötelezettségek” a mérleg egyik főcsoportja, a „Rövid lejáratú kötelezettségek” a csoport és a „Szállítók” a tétel. Az ábra az eszközoldalon nem tartalmaz tételszintű megnevezést, de ilyen lehetne például a „Pénzeszközök” csoporton belül a Pénztár és a Bankbetét. A mérleg teljes tagolását a lecke végén találják.

másrészt, mint forrás. Mivel ugyanarról a vagyonról van szó, csak más szemszögből vizsgálva, így kézenfekvő, hogy a mérleg két oldalának összegszerűen egyeznie kell (ezt nevezzük mérlegfőösszegnek).

Néhány kiegészítés a saját tőkéhez. A jegyzett tőke, ahogyan már említettük a cégbíróságon bejegyzett alapítói tőkét jelenti, a jogszabályi előírások lehetővé teszik, hogy a tulajdonosok a társasági szerződésben rögzített jegyzett tőke összegére vonatkozó befizetéseiket időben elhalasztva teljesíthessék. Ez alapján előfordulhat, hogy amikor a cégbíróság bejegyzi a társaságot, ezzel a jegyzett tőke összegét is, a tulajdonosok még csak részben teljesítették a jegyzett tőkére vonatkozó befizetési kötelezettségüket. Így a jegyzett tőke és annak befizetett összege eltérhet egymástól, ezt a különbséget jeleníti meg a jegyzett, de be nem fizetett tőke. Vegyünk egy példát! Egy kft-t 10 millió Ft jegyzett tőkével alapítottak, a cégbírósági bejegyzésig (20X2. július 15.) a tulajdonosok 6 millió Ft befizetést teljesítettek. Ez a helyzet az alábbi formában jelenik meg a mérlegben (a mérlegben az adatokat 1.000 Ft-ban kell megadni!)

A jegyzett és a jegyzett, de be nem fizetett tőke kapcsolata

Mérleg, 20X2. július 15.

ESZKÖZÖK		FORRÁSOK	
Befektetett eszközök		Saját tőke	
		<i>Jegyzett tőke</i>	10.000
		<i>Jegyzett, de be nem fizetett tőke</i>	- 4.000
Forgóeszközök		Hosszú lejáratú kötelezettségek	
		Rövidlejáratú kötelezettségek	
<i>Pénzeszközök</i>	6.000		
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	6.000	FORRÁSOK ÖSSZESEN	6.000

A vagyon tehát egy alapvető fontosságú kategória, de a vállalatnak az a célja, hogy a rendelkezésre álló vagyont eredményesen működtesse. Nézzük meg részletesebben, mit is jelent az eredmény! Az eredmény lehet nyereség és veszteség is. A nyereséget az eddigi ismereteink

alapján úgy definiálhatjuk, hogy a vállalat úgy ér el eszköznövekedést, hogy ezzel a kötelezettségei nem nőnek. A veszteség pedig olyan kötelezettségnövekedés, amely nem jár eszköznövekedéssel. Egy kézenfekvő példán bemutatva: tegyük fel, hogy a vállalat a 100 értéken vásárolt árut 120 értéken (készpénzért) értékesíti. Az esemény hatására az árukészlet 100-zal csökkent, míg a készpénzünk 120-zal nőtt, egyenlegében az eszközök 20-zal növekedtek. Nyilvánvaló, hogy az esemény hatására kötelezettség nem keletkezett (a korábban megvásárolt áru miatt esetleg még fennállhat a szállítóval szemben a 100 tartozás, de ez nem változik meg azért, mert 120-ért adták el az árut). Ezt a 20-at nevezzük nyereségnek. Ha viszont az árut csak 80-ért tudják eladni, az áruért továbbra is 100-at kell(ett) fizetni a szállítónak, viszont csak 80 összegben folyt be pénz, így a tranzakció veszteséges lett, hiszen a 100 kötelezettséggel szemben csak 80 pénz áll.

Az eredmény sajátos forrás, mivel a képződésekor (ennek folyamatát lásd később) nem sorolható be közvetlenül sem a saját tőke sem a kötelezettségek közé. Mi ennek az oka? Amennyiben a vállalat nyereséget ér el, az három érdekhordozó között fog megoszlan. Először annak egy részét adóként, társasági adó formájában be kell fizetni az állami költségvetésbe (ezért is nevezzük egy időszak eredményét adózás előtti eredménynek), vagyis ez kötelezettség lesz a cég számára. Az adózott eredményről a tulajdonosok döntenek, hogy osztalék formájában kivonják-e, ami így értelemszerűen kötelezettség lesz. Amennyiben osztalékként nem vonják ki a teljes adózott eredményt, akkor az a vállalatnál marad a saját tőkét növelve. A veszteség esetén egészen más a helyzet! Veszteséges gazdálkodás esetén nincs adófizetési kötelezettség, de osztalék sem fizethető, így a teljes veszteség összege csökkenti a tulajdonosok által korábban biztosított saját tőke összegét, vagyis a forrás oldalon negatív előjelű lesz az eredmény.

A mérlegben, a saját tőkén belül elkülönülten jelenik meg a tárgyidőszak adózott eredménye, és a korábbi évek adózott eredményeinek halmozott összege, amit eredménytartaléknak nevezünk. Nézzünk erre egy példát! Egy társaság eredménytartaléka 20x1. december 31-én 25.000.000 Ft, a 20x1. adózott eredmény 4.000.000 Ft. A 20x2. évi adózás előtti eredmény 10.000.000 Ft, a fizetendő társasági adó 1.000.000 Ft, a tulajdonosok döntése alapján 6.000.000 Ft osztalékot fizetnek a 20x2. év után. Mennyi lesz a 20x2. december 31-i eredménytartalék és a 20x2. évi adózott eredmény összege? A 20x1. december 31-i eredménytartalék összege még nem tartalmazza a 20x1. évi adózott eredményt, ez csak 20x2-ben kerül átvezetésre az eredménytartalékba, tehát az eredménytartalék összege 20x2.

december 31-én 29.000.000 Ft. A 20x2. évi adózott eredmény az adózás előtti eredmény társasági adóval csökkentett része, tehát 9.000.000 Ft, amely formálisan majd 20x3-ban lesz az eredménytartalék része. No és hogyan hat mindekre az osztalék? A 20x2. évre vonatkozó osztalékról 20x3-ban (a 20x2. évi beszámoló elfogadásakor, erről lásd a későbbi leckéket) döntenek. Mi történik tehát 20x3-ban? Egyrészt a az eredménytartalék nőni fog a 20x2. évi adózott eredménnyel (+9.000.000 Ft), és csökkenni fog az osztalék összegével (-6.000.000 Ft), így a 20x3. december 31-i mérlegben az eredménytartalék összege $29.000.000 + 9.000.000 - 6.000.000 = 32.000.000$ Ft lesz.

Ezek után tisztázzuk a tőketartalék tartalmát, amely szintén a cégalapítással függ össze. Azt már láttuk, hogy a tulajdonosok döntenek a jegyzett tőke összegéről és annak befizetésének időbeli ütemezéséről is. A kapcsolódó jogszabályok lehetővé teszik, hogy a tulajdonosok a társaság kezdő tőkéjét nemcsak jegyzett tőke formájában teljesíthetik, hanem tőketartalékként is. A jegyzett tőke minimumára vannak kötelező előírások, de felső korlátja nincsen, így a tulajdonosok dönthetnek úgy is, hogy jegyzett tőkeként csak a törvényi minimumot (ez például kft esetében 3.000.000 Ft) teljesítik, míg az e fölött önként vállalt saját-tőke-juttatást tőketartalék formájában biztosítják (ázsiónak is szokás nevezni).

Visszagondolva az 1. leckére, hamar észrevehető, hogy az ott megjelölt erőforrások közül a mérlegben az eszközök között nem jelenik meg a munkaerő, de nem jelennek meg a szolgáltatások sem, pedig ezek is alapvető fontosságú erőforráselemek egy cég életében. Felületesek, figyelmetlenek voltunk a mérleg áttekintése során? Erről nincs szó! Az eszközök fogalmának humán erőforrásra alkalmazása nehézségekbe ütközik. Mert igaz ugyan, hogy a múltban kötöttünk egy munkaszerződést, ez alapján a jelenben rendelkezésünkre áll a munkaerő, de a vele kapcsolatos jövőbeli gazdasági hasznokra azért nem vehetünk mérget, hiszen a munkaerő minden nap hazamegy, és nincs garancia arra, hogy holnap is bejön dolgozni. Nem is beszélve arról a kihívásról, hogy mennyi is a munkaerő értéke? Ne feledjük, a mérlegben ki kell tudni mutatni a vagyonrészek értékét is! A munkaerő, mint erőforrás ezért nem képezhető le mérlegképes eszközformára. Viszont könnyen belátható az is, hogy a munkaerővel kapcsolatosan a cégnek kötelezettsége keletkezik, hiszen onnan kezdve, hogy munkába lép a munkavállaló a munkáltatónak folyamatosan keletkezik vele szemben tartozása a munkabér miatt.

Nézzünk két példát mindezek megértéséhez!

1. A társaság 500.000 Ft-ért anyagot vásárolt, 15 napos fizetési határidővel.
2. A társaság munkaszerződést kötött egy magánszeméllyel, havi bére 500.000 Ft.

Az 1. esetben a mérleg eszköz oldalán megjelenik a készletek csoportjában a megvásárolt anyag 500.000 Ft értékben, vele szemben a forrás oldalon a kötelezettségek között szállítói tartozásként megjelenik 500.000 Ft. Ez így rendben is van. A 2. esetben viszont a munkaszerződés megkötését (amellyel ugyan erőforrást biztosítottunk magunknak és kikötöttük a „vételárát” is, sőt azt is, hogy minden hónap 10-ig kifizetjük a bért) nem tudjuk a mérlegben megjeleníteni, a szerződéssel viszont biztosítottuk a munkaerő, mint erőforrásnak a rendelkezésre állását. A munkaerővel kapcsolatosan a mérlegben akkor jelenik meg bértartozás címén kötelezettség, ha elszámoljuk egy adott hónap teljesítményét és megállapítjuk, hogy kinek mennyit kell fizetni (ezt szokás a szakzsargonban bérszámfejtésnek nevezni). Ez alapján megjeleníthető a kötelezettségek között a fennálló bértartozás, de mi lesz az eszközoldali kapcsolata? Eddigi ismereteink alapján erre egyelőre nem tudunk választ adni. Ennek megfogalmazása már átvezet bennünket a költségek témakörébe (amiről a későbbi leckékben bőven lesz szó).

Végezetül merüljünk el a jelenlegi magyar szabályozás (a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény) szerinti teljes részletezettségű mérleg tartalmában. A leckének nem célja a mérleg teljes tartalmi megismerése, viszont célszerű legalább említés szintjén és 1-2 mondat erejéig értelmezni minden egyes vagyonrészt, ha ezek közül némelyik bizony még nagyon furcsának, sőt kifejezetten idegennek is hangzik. A modul későbbi részeiben (különösen a Pénzügyi számvitel keretében) érdemben is foglalkozunk számos vagyonrész életpályájával.

Nézzük először a teljes sémát!

A számviteli törvény két változatban teszi lehetővé a mérleg összeállítását. A két változat („A” kétoldalas, klasszikus, kontinentális forma és „B” egyoldalas, angolszász forma) csak szerkezeti (formai) különbséget jelent, minden külön feltétel nélkül bármelyik változat szabadon választható.

A „B” változat csak formai szempontból tér el a kétoldalastól. Ennek részletes bemutatásától el is tekintünk (különös tekintettel arra is, hogy Magyarországon nem jellemző ennek a formának az alkalmazása)

A következő két oldalon találja meg a kétoldalas forma eszköz és forrás oldalának tagolását.

Jelölés	ESZKÖZÖK megnevezése
A/	BEFEKTETETT ESZKÖZÖK
I.	<i>Immateriális javak</i>
1.	Alapítás átszervezés aktivált értéke
2.	Kísérleti fejlesztés aktivált értéke
3.	Vagyoni értékű jogok
4.	Szellemi termékek
5.	Üzleti vagy cégérték
6.	Immateriális javakra adott előlegek
7.	Immateriális javak értékhelyesbítése
II.	<i>Tárgyi eszközök</i>
1.	Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok
2.	Műszaki berendezések, gépek, járművek
3.	Egyéb berendezések, felszerelések, járművek
4.	Tenyészállatok
5.	Beruházások, felújítások
6.	Beruházásokra adott előlegek
7.	Tárgyi eszközök értékhelyesbítése
III.	<i>Befektetett pénzügyi eszközök</i>
1.	Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban
2.	Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban
3.	Tartós jelentős tulajdoni részesedés
4.	Tartósan adott kölcsön jelentős tul. rész. viszonyban álló vállalkozásban
5.	Egyéb tartós részesedés
6.	Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban
7.	Egyéb tartósan adott kölcsön
8.	Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír
9.	Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése
B/	FORGÓESZKÖZÖK
I.	<i>Készletek</i>
1.	Anyagok
2.	Befejezetlen és félkész termékek
3.	Növendék-, hízó- és egyéb állatok
4.	Késztermékek
5.	Áruk
6.	Készletekre adott előlegek
II.	<i>Követelések</i>
1.	Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)
2.	Követelések kapcsolt vállalkozással szemben
3.	Követelések jelentős tul. részesedési viszonyban álló vállalkozásban
4.	Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
5.	Váltókövetelések
6.	Egyéb követelések
III.	<i>Értékpapírok</i>
1.	Részesedés kapcsolt vállalkozásban
2.	Jelentős tulajdoni részesedés
3.	Egyéb részesedés
4.	Saját részvények, saját üzletrészek

5.	Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok
IV.	<i>Pénzeszközök</i>
1.	Pénztár, csekkek
2.	Bankbetétek
C/	Aktív időbeli elhatárolások
1.	Bevételek aktív időbeli elhatárolása
2.	Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
3.	Halasztott ráfordítások
	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN

Jelölés	FORRÁSOK megnevezése
D/	SAJÁT TŐKE
I.	<i>Jegyzett tőke</i>
II.	<i>Jegyzett, de még be nem fizetett tőke (-)</i>
III.	<i>Tőketartalék</i>
IV.	<i>Eredménytartalék</i>
V.	<i>Lekötött tartalék</i>
VI.	<i>Értékelési tartalék</i>
VII.	<i>Adózott eredmény</i>
E/	CÉLTARTALÉKOK
1.	Céltartalék a várható kötelezettségekre
2.	Céltartalék a jövőbeni költségekre
3.	Egyéb céltartalék
F/	KÖTELEZETTSÉGEK
I.	<i>Hátrasorolt kötelezettségek</i>
II.	<i>Hosszú lejáratú kötelezettségek</i>
1.	Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
2.	Átváltoztatható és átváltozó kötvények
3.	Tartozások kötvénykibocsátásból
4.	Beruházási és fejlesztési hitelek
5.	Egyéb hosszú lejáratú hitelek
6.	Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7.	Tartós köt. jelentős tulajdoni rész. visz. lévő váll. szemben
8.	Tartós kötelezettségek egyéb rész. viszonyban lévő vállalkozással szemben
9.	Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek
III.	<i>Rövid lejáratú kötelezettségek</i>
1.	Rövid lejáratú kölcsönök
2.	Rövid lejáratú hitelek
3.	Vevőktől kapott előlegek
4.	Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)
5.	Váltótartozások
6.	Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7.	Rövid lejáratú köt. jelentős tulajdoni rész. visz. lévő váll. szemben
8.	Rövid lejáratú köt. egyéb rész. viszonyban lévő váll. szemben
9.	Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek

G/	PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK
1.	Bevételek passzív időbeli elhatárolása
2.	Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása
3.	Halasztott bevételek
	FORRÁSOK ÖSSZESEN

Nagybetű jelöli a mérleg főcsoportjait, a római számok a csoportokat, az arab számok pedig a tételeket. Vegyük észre a kumulálást! A tételeket összegezve kapjuk a csoportokat, azok összege pedig a főcsoportokat, amelyek összege a mérleg főösszegét (az eszközök és források egyező összegét) adja. (Természetesen, ha a tételeket adjuk össze, értelemszerűen az is a mérleg főösszegét adja.)

A mérlegben a beszámolási időszak (tárgyév) adatai mellett fel kell tüntetni az előző (bázis) év adatait is, valamint az előző év(ek)re vonatkozó ellenőrzések által feltárt jelentős összegű hibák módosító hatásait (ezzel részletesen most nem foglalkozunk) is. Az adatokat 1.000 Ftban (100 milliárdos mérleg főösszeg felett millió forintban) kifejezve kell megadni.

A törvényben megadott mérleg tételeinek további tagolása megengedett. Új tételek is felvehetők, ha azok jogszabály szerinti tartalmát az előírt séma szerinti tételek egyikének a törvény szerinti elnevezése, tartalma sem fedti le. Ez esetben az új tétel tartalmát, az elkülönítés indokait a kiegészítő mellékletben be kell mutatni.

A megadott mérleg arab számmal jelzett tételei egy-egy római számmal jelzett eszköz-, illetve forráscsoporton belül összevonhatók, ha

- azok összegükben a megbízható és valós összkép szempontjából nem jelentősek,
- azok összevonása elősegíti a világosság elvének érvényesülését,
- az összevont tételek részletezését és az összevonás indokát a kiegészítő melléklet tartalmazza.

Az összevonás azonban nem érintheti a kapcsolt vállalkozásokkal (lásd később) összefüggő tételeket.

Nem kell a mérlegben feltüntetni azon arab számmal jelzett tételeket, amelyeknél sem az előző üzleti évre, sem a tárgyévre vonatkozóan adat nem szerepel. A főcsoportok és csoportok még adathiány esetében sem hagyhatóak el!

A mérleg tagolása, tételeinek tartalma

(a bemutatás teljes körű, de ennek részletes ismerete nem képezi a kurzus tananyagát. A Számvitel alapjai keretében csak a *-gal jelölt vagyონrészek tartalmát, helyét kell ismerni.) A mérlegben eszközként kell kimutatni a vállalkozó rendelkezésére, használatára bocsátott, a vállalkozó működését szolgáló befektetett eszközöket és forgóeszközöket – a bérbevett eszközök kivételével – függetlenül attól, hogy azok tulajdonjoga csak törvényben, szerződésben rögzített feltételek teljesítése után kerül át a vállalkozóhoz, továbbá az aktív időbeli elhatárolásokat. Az eszközök között kell kimutatni a pénzügyi lízing keretében átvett eszközöket, továbbá a bérbevett (a használatra átvett) eszközökön végzett beruházások, felújítások, valamint a koncessziós szerződés alapján beszerzett, megvalósított eszközök értékét is.

Az eszközöket rendeltetésük, használatuk alapján kell a befektetett eszközök vagy a forgóeszközök közé sorolni. Amennyiben az eszközök használata, rendeltetése az eredeti besorolást követően megváltozik, (mert az eszköz a tevékenységet, a működést tartósan már nem szolgálja vagy fordítva), akkor azok besorolását meg kell változtatni; a befektetett eszközt át kell sorolni a forgóeszközök közé vagy fordítva.

A) *BEFEKTETETT ESZKÖZKÉNT olyan eszközt szabad kimutatni, amelynek az a rendeltetése, hogy a tevékenységet, a működést tartósan, legalább egy éven túl szolgálja. A befektetett eszközök közé az immateriális javakat, a tárgyi eszközöket, a befektetett pénzügyi eszközöket kell besorolni.

A/I. Az *IMMATERIÁLIS JAVAK között a mérlegben a nem anyagi eszközöket (a vagyoni értékű jogokat az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok kivételével, a szellemi terméket, az üzleti vagy cégértéket), továbbá az immateriális javakra adott előlegeket, valamint az immateriális javak értékhelyesbítését kell kimutatni.

Az immateriális javak között kimutatható az alapítás-átszervezés aktivált értéke és a kísérleti fejlesztés aktivált értéke is.

A/I/1. Alapítás-átszervezés aktivált értékeként a vállalkozási tevékenység indításával, megkezdésével, jelentős bővítésével, átalakításával, átszervezésével kapcsolatos - beruházásnak, felújításnak nem minősülő - a külső vállalkozók által számlázott, valamint a saját tevékenység során felmerült olyan, a közvetlen önköltségbe tartozó költségeket *lehet* kimutatni, amelyek az alapítás-átszervezés befejezését követően a tevékenység során a bevételekben

várhatóan megtérülnek. Ide tartoznak a minőségbiztosítási rendszer bevezetésével kapcsolatos tevékenység költségei is.

A/I/2. *A kísérleti fejlesztés aktivált értékeként* a jövőben hasznosítható, a kísérleti fejlesztés eredményének jövőbeni hasznosításakor az árbevételben megtérülő, a kísérleti fejlesztés eredménye érdekében felmerült olyan számlázott összeget és a saját tevékenység során felmerült, a közvetlen önköltségbe tartozó költségeket lehet figyelembe venni, amelyek aktiválható termékben - szellemi termék, tárgyi eszköz, készlet - nem vehetők számításba, mivel a létrehozott termék piaci - várható piaci - árát meghaladják. A kísérleti fejlesztés állományba vett aktivált értéke nem haladhatja meg azt az összeget, ami várhatóan megtérül a kapcsolódó jövőbeni gazdasági haszonból a további fejlesztési költségek, a várható termelési költségek, illetve a termék értékesítése során közvetlenül felmerülő értékesítési költségek levonása után. A kísérleti fejlesztés aktivált értékeként lehet kimutatni a megkezdett, de az üzleti év mérleg fordulónapjáig be nem fejezett kísérleti fejlesztés - a jövőben várhatóan megtérülő - közvetlen költségeit is. Ez esetben a kísérleti fejlesztés aktivált értéke nemcsak a kísérleti fejlesztés többletköltségeit foglalja magában, hanem azon termékek közvetlen költségeit is, amelyeket csak később, a kísérleti fejlesztés befejezésekor lehet a készletek, a tárgyi eszközök, a szellemi termékek között állományba venni a kísérleti fejlesztés aktivált értékének csökkentésével. Az alap- és alkalmazott kutatás költségei, valamint a kísérleti fejlesztés közvetett és általános költségei nem aktiválhatók.

A/I/3. Az immateriális javak között **vagyon értékű jogként* azokat a megszerzett jogokat kell kimutatni, amelyek nem kapcsolódnak ingatlanhoz (az ilyen jogokat a Tárgyi eszközök között kell kimutatni) és nem tartoznak a szellemi termékek közé. Ilyenek különösen: a bérleti jog, a használati jog, a koncessziós jog, a játékjog, a szellemi termékek (pl. szoftverek) használati joga, továbbá a márkanév, a licencek, valamint az ingatlanhoz nem kapcsolódó egyéb jogok.

A/I/4. **Szellemi termékek* közé sorolandók: az iparjogvédelemben részesülő javak (pl. szabadalom, know-how, védjegy, használati minta), a szerzői jogvédelemben részesülő szerzői művek (különösen a szoftverek), az egyéb szellemi alkotások, a jogvédelemben nem részesülő, de titkossága révén monopolizált javak.

A/I/5. *Üzleti vagy cégértékként* kell kimutatni a megvásárolt üzletágért, telephelyért, üzlethálózatért, a jövőbeni gazdasági haszon reményében teljesített többletkifizetés összegét,

amely a fizetett ellenérték és a megvásárolt üzletág, telephely, üzlethálózat piaci értéke közötti pozitív különbözet.

A/I/6. Az *immateriális javakra adott előlegként* kell kimutatni az ilyen címen a szállítóknak átutalt – a levonható előzetesen felszámított általános forgalmi adót nem tartalmazó – összeget.

A/I/7. Az *immateriális javak értékhelyesbítéseiként* csak a vagyoni értékű jogok, továbbá a szellemi termékek - könyv szerinti értéket meghaladó - piaci értéke és könyv szerinti értéke (a bekerülési értéknek a terv szerinti értékcsökkenés elszámolt összegével csökkentett értéke) közötti különbözet mutatható ki.

A/II. A ***TÁRGYI ESZKÖZÖK** között a mérlegben azokat a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett anyagi eszközöket (ingatlanok, berendezés, gép, jármű, üzemi és üzleti felszerelés, egyéb berendezés, ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok), tenyészállatokat kell kimutatni, amelyek tartósan (1 éven túl) – közvetlen vagy közvetett módon – szolgálják a vállalkozó tevékenységét. Itt kell kimutatni az ezen eszközök beszerzésére (a beruházásokra) adott előlegeket, a beruházásokat, valamint a tárgyi eszköz értékhelyesbítését.

A/II/1. Az **ingatlanok* között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba vett földterületet és minden olyan anyagi eszközt, amelyet a földdel tartós kapcsolatban létesítettek. Az ingatlanok közé sorolandó: a földterület, a telek, a telkesítés, az épület, az épületrész, az egyéb építmény, az üzemkörön kívüli ingatlan, illetve ezek tulajdoni hányada, továbbá az ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok, függetlenül attól, hogy azokat vásárolták, vagy a vállalkozó állította elő, illetve azok saját tulajdonú vagy bérelt ingatlanon valósultak meg.

Az ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok különösen: a földhasználat, a haszonélvezet és használat, a bérleti jog, a szolgalmi jog, az ingatlanok rendeltetésszerű használatának előfeltételét jelentő – jogszabályban nevesített – hozzájárulások (víz- és csatornahasználati hozzájárulás, villamos fejlesztési hozzájárulás, gázelosztó vezetékre vonatkozó hálózatfejlesztési hozzájárulás) megfizetése alapján szerzett használati jog, valamint az ingatlanhoz kapcsolódó egyéb jogok.

A/II/2. A **műszaki berendezések, gépek, járművek* között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett, a vállalkozó tevékenységét közvetlenül szolgáló erőgépeket, erőművi berendezéseket, egyéb gépeket, berendezéseket, műszereket és

szerszámokat, szállítóeszközöket, hírközlő berendezéseket, számítástechnikai eszközöket, a tevékenységi profilt meghatározó vasúti, közúti, vízi- és légi közlekedési eszközöket, valamint az itt felsorolt, bérbevett eszközökön végzett és aktivált beruházást, felújítást.

A/II/3. Az *egyéb berendezések, felszerelések, járművek közé tartoznak azok a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett, a műszaki berendezések, gépek, járművek közé nem tartozó gépek, berendezések, felszerelések, járművek, amelyek a vállalkozó tevékenységét közvetetten szolgálják. Ilyenek különösen: az egyéb üzemi (üzleti) gépek, berendezések, felszerelések, járművek, az irodai, igazgatási berendezések, felszerelések, az üzemkörön kívüli berendezések, felszerelések, járművek, valamint az itt felsorolt, bérbevett eszközökön végzett és aktivált beruházás, felújítás.

A/II/4. Tenyészállatok között kell kimutatni azokat az állatokat, amelyek a tenyésztés, a tartás során leválasztható terméket (szaporulatot, más leválasztható állati terméket) termelnek, és az ezen leválasztható termékek értékesítése, vagy az egyéb (igateljesítmény, őrzési feladat, lovagoltatás) hasznosítás biztosítja a tartási költségek megtérülését, függetlenül attól, hogy azok meddig szolgálják a vállalkozási tevékenységet.

A/II/5. A beruházások, felújítások között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba nem vett, üzembe nem helyezett, az előzőekben nevesített tárgyi eszközök bekerülési értékét, továbbá a már használatba vett tárgyi eszközökön végzett bővítéssel, rendeltetésváltozással, átalakítással, élettartam-növeléssel, felújítással összefüggő munkák – még nem aktivált – bekerülési értékét.

A/II/6. Beruházásokra adott előlegként kell kimutatni a beruházási szállítónak, importbeszerzésnél az importálást végző vállalkozónak, az ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog eladójának ilyen címen átutalt – a levonható előzetesen felszámított általános forgalmi adót nem tartalmazó – összeget.

A/II/7. A tárgyi eszközök értékhelyesbítéseként csak az A/II/1. – A/II/4. tételekben nevesített eszközök – könyv szerinti értéket meghaladó – piaci értéke és könyv szerinti értéke (a bekerülési értéknek a terv szerinti értékcsökkenés elszámolt összegével csökkentett értéke) közötti különbség mutatható ki.

A/III. A *BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK között a mérlegben azokat az

eszközöket (részesezés, értékpapír, adott kölcsön, tartós bankbetét) kell kimutatni, amelyeket a vállalkozó azzal a céllal fektetett be más vállalkozónál, adott át más vállalkozónak, hogy ott tartós jövedelemre (osztalékra, illetve kamatra) tegyen szert, vagy befolyásolási, irányítási, ellenőrzési lehetőséget érjen el. A befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítését szintén a befektetett pénzügyi eszközök között kell a mérlegben kimutatni. A befektetett pénzügyi eszközök megjelenési formái: részesezések (más vállalkozásban meglévő tulajdonosi jogokat megtestesítő befektetések, pl. részvények, üzletrészek), adott kölcsönök (más vállalkozásnak adott kölcsönök, tartósan lekötött bankbetétek), hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (jellemző példája a kötvény).

A/III/1. Tartós *részesezés kapcsolt vállalkozásban mérlegtételként a más vállalkozásban (anyavállalat és leányvállalatai, közös vezetésű vállalkozás) lévő meghatározó befolyást biztosító tulajdoni részesezést jelentő, tartós befolyásolási, irányítási, ellenőrzési lehetőséget biztosító befektetéseket (részvényeket, üzletrészeket, vagyoni betéteket) kell kimutatni.

A/III/2. Tartósan *adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban mérlegtétel azokat a pénzkölcsönöket (ideértve a pénzügyi lízing miatti, a részletre, a halasztott fizetéssel történt értékesítés miatti követeléseket is), tartós bankbetéteket tartalmazza, amelyeknél – az előző tételben említett adóssal kötött szerződés szerint – a pénzformában kifejezett fizetési igények teljesítése, a betét megszüntetése a tárgyévet követő üzleti évben még nem esedékes. **A/III/3.** Tartós jelentős tulajdoni részesezés a más vállalkozásban lévő mértékadó (legalább 20%-os) befolyást biztosító részesezések

A/III/4. Tartósan adott kölcsön jelentős tulajdoni részesezési viszonyban álló vállalkozásban tartalma megegyezik az A/III/2. tétel tartalmával, feltéve, hogy a kölcsönt az A/III/3. tétel szerinti vállalkozásnak adtuk

A/III/5. Egyéb tartós részesezés mérlegtétel minden olyan tulajdoni részesezést jelentő befektetést tartalmaz, amely nem tartozik az A/III/1. és A/III/2. tételbe, de tartósan szolgálja a vállalkozó érdekeit.

A/III/6. Tartósan adott kölcsön egyéb részesezési viszonyban álló vállalkozásban mérlegtétel tartalmazza az egyéb részesezési viszonyban lévő adóssal szembeni, az A/III/2. tétel szerinti pénzkölcsönt és tartós bankbetétet.

A/III/7. Egyéb tartósan adott kölcsönként kell kimutatni a – nem részesezési viszonyban lévő adóssal szembeni – A/III/2. tétel szerinti pénzkölcsönt és tartós bankbetétet.

A/III/8. *Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapírként azokat a befektetési céllal beszerzett értékpapírokat (pl. kötvényeket) kell kimutatni, amelyek lejáratá, beváltása a tárgyévet követő üzleti évben még nem esedékes, és a vállalkozó azokat a tárgyévet követő üzleti évben nem szándékozik értékesíteni.

A/III/9. Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítéseként a részesedések – bekerülési értéket meghaladó – piaci értéke és bekerülési értéke közötti különbség mutatható ki.

B) A *FORGÓESZKÖZÖK csoportjába a mérlegben a készleteket, a vállalkozó tevékenységét nem tartósan szolgáló követeléseket, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket és a pénzeszközöket kell besorolni.

B/I. A *KÉSZLETEK a vállalkozó tevékenységét közvetlenül vagy közvetve szolgáló olyan eszközök,

- a) amelyeket az értékesítendő termékek előállítása vagy a szolgáltatások nyújtása során fognak felhasználni (**B/I/1. *Anyagok**).
- b) amelyek az értékesítést megelőzően a termelés, a feldolgozás valamely fázisában vannak (**B/I/2. *Befejezetlen termelés, félkész termékek**) vagy már feldolgozott, elkészült állapotban értékesítésre várnak (**B/I/4. *Késztermékek**),
- c) amelyeket a rendszeres (szokásos) üzleti tevékenység keretében értékesítési céllal szereztek be, és azok a beszerzés és az értékesítés között változatlan állapotban maradnak (kereskedelmi készletek, göngyölegek, közvetített szolgáltatások, együtt **B/I/5. *Áruk**), bár értékük változhat.

Közvetített szolgáltatás: a gazdálkodó által saját nevében vásárolt és harmadik személlyel (a megrendelővel) kötött szerződés alapján, a szerződésben rögzített módon részben vagy egészben, de változatlan formában továbbértékesített (továbbszámlázott) szolgáltatás.

Közvetített szolgáltatásnál a gazdálkodó vevője és nyújtója is a szolgáltatásnak.

A készletek között kell kimutatni, továbbá

- a) használatba vételükig (az anyagok között) azokat az anyagi eszközöket (szerszám, műszer, berendezés, felszerelés, munkaruha, egyenruha, védőruha), amelyek a vállalkozó tevékenységét legfeljebb egy évig szolgálják;

- b) a növendék-, a hízó- és az egyéb állatokat (B/I/3.), amelyek a termelés (a tartás) költségei eredményeként növekednek, gyarapszik tömegük (súlyuk), függetlenül attól, hogy a vállalkozási tevékenységet mennyi ideig szolgálják;
- c) azokat az eszközöket, amelyeket a befektetett eszközök közül (mivel már nem szolgálják tartósan a vállalkozás tevékenységét) ide átsoroltak.

A fenti készletelemeket a vásárolt (anyagok és áruk) és saját termelésű készletek (befejezetlen termelés, félkész termék, késztermék, állatok) csoportjába lehet besorolni. **B/I/6.** A készletekre adott előlegként az anyag-, az áruszállítónak, a közvetített szolgáltatást nyújtónak, importbeszerzésnél az importálást végző vállalkozónak ilyen címen átutalt - a levonható előzetesen felszámított általános forgalmi adót nem tartalmazó - összeget kell kimutatni.

Az anyagokat, az árukat és a készletekre adott előlegeket együtt vásárolt készleteknek, a befejezetlen termelés, a félkész termékek, a késztermék, a növendék-, hízó- és egyéb állatokat együtt saját termelésű készleteknek nevezzük. (Két utóbbi tagolást a mérleg külön sorban nem tartalmazza!)

B/II. *KÖVETELÉSEK azok a különféle szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből jogszerűen eredő, pénzürtékben kifejezett fizetési igények, amelyek a vállalkozó által már teljesített, a másik fél által elfogadott, elismert termékértékesítéshez, szolgáltatás teljesítéséhez, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, tulajdoni részesedést jelentő befektetés értékesítéséhez, kölcsönnyújtáshoz, előlegfizetéshez (ideértve az osztalékelőleget is) kapcsolódnak. Itt kell kimutatni a vásárolt követeléseket, a térítés nélkül és egyéb címen átvett követeléseket is.

B/II/1. *Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők) között kell kimutatni minden olyan, a vállalkozó által teljesített – a vevő által elismert – készletértékesítésből, szolgáltatásnyújtásból származó kiszámlázott követelést, amely nem tartozik a B/II/2.-B/II/3/B/II/4. tételek szerinti követelések közé. Lehet belföldi és külföldi (export) követelés. A **B/II/2., B/II/3. és a B/II/4.** tételek tartalmát a követelések vonatkozásában az A/III. mérlegcsoportban ismertetett logika szerint kell meghatározni.

B/II/5. Váltókövetelések A váltó valamely követelés ellenében vagy pénzeszköz átadás ellenében kapott, előre rögzített időpontra és rögzített összegre szóló fizetési ígervény. Ezen a soron csak a nem részesedési viszonyban lévő adóssal szembeni váltóköveteléseket szabad kimutatni.

B/II/6. *Egyéb követelésként kell kimutatni a munkavállalói tartozást, a visszatérítendő adót, az igényelt, de még nem teljesített támogatást, a rövid lejáratra kölcsönadott pénzeszközt. Egyéb követelésként kell kimutatni, továbbá a nem részesedési viszonyban lévő adósnak tartósan adott kölcsönből a mérleg fordulónapot követő egy éven belül esedékes részleteket, a peresített követelésekből azt az összeget, amelynek pénzügyi rendezése az üzleti év mérleg fordulónapja és a mérlegkészítés időpontja között megtörtént.

B/III. A forgóeszközök között *ÉRTÉKPAPÍRként a forgatási célból, átmeneti, nem tartós befektetesként vásárolt, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, illetve tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket kell kimutatni.

A **B/III/1., B/III/2., B/III/3.** tételek az A/III. mérlegcsoport logikája szerint tartalmazzák a forgatási céllal vásárolt befektetéseket (részvényeket, üzletrészeket, vagyoni betéteket).

B/III/4. Saját részvények, saját üzletrészek a vállalkozó által visszavásárolt tulajdoni részesedést jelentő saját befektetések.

B/III/5. A forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok között azokat az értékpapírokat kell kimutatni, amelyeket forgatási célból, kamatbevétel, illetve árfolyamnyereség elérése érdekében szereztek be, továbbá azokat, amelyek a tárgyévet követő üzleti évben lejárnak.

B/IV. A *PÉNZESZKÖZÖK a készpénzt, az elektronikus pénzeszközöket és a csekkeket, továbbá a bankbetéteket (elszámolási betét, devizabetét, elkülönített devizabetét) foglalják magukban.

C) Az *AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK olyan korrekciós elszámolások, amelyek a tárgyév eredményét megnövelik.

Aktív időbeli elhatárolásként – elkülönítetten – kell a mérlegben kimutatni

- az üzleti év mérlegének fordulónapja előtt (a tárgyidőszakban) felmerült, elszámolt (előre kifizetett) olyan összegeket, amelyek költségként, ráfordításként csak a mérleg fordulónapját követő időszakra számolhatók el (**C/2. *Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása**),
- az olyan járó árbevételt, egyéb bevételeket, és kamatbevételeket, amelyek csak a mérleg fordulónapja után esedékesek, de a mérleggel lezárt időszakra (a tárgyidőszakra) vonatkoznak (**C/1. *Bevételek aktív időbeli elhatárolása**)

- a **C/3. halasztott ráfordításokat** (a tárgyidőszakban elszámolt olyan ráfordítások, amelyeknek eredményre való végleges terhelése jövőbeli eseménytől függ, ilyen például az átvállalt, de a tárgyidőszakban pénzügyileg nem rendezett tartozások)

A mérlegben forrásként a saját tőkét, a céltartalékokat, a kötelezettségeket és a passzív időbeli elhatárolásokat kell szerepeltetni.

D) *SAJÁT TŐKEként a mérlegben csak olyan tőkerészt szabad kimutatni, amelyet a tulajdonos (a tag) bocsátott a vállalkozó rendelkezésére, vagy amelyet a tulajdonos (a tag) az adózott eredményből hagyott a vállalkozónál. A saját tőke részeként kell kimutatni a piaci értékelésből származó értékhelyesbítéssel azonos összegű értékelési tartalékot is. A saját tőke véglegesen, idő és felhasználási megkötöttség nélkül áll a vállalkozás rendelkezésére. A saját tőke alapvetően két részre osztható: az induló tőkére és a működés során felhalmozódó különböző tartalékok.

A saját tőke a – jegyzett, de még be nem fizetett tőkével csökkentett – jegyzett tőkéből, a tőketartalékból, az eredménytartalékból, a lekötött tartalékból, az értékelési tartalékból és a tárgyév mérleg szerinti eredményéből tevődik össze.

D/I. *JEGYZETT TŐKE a tulajdonosok, a befektetők, az alapítók által a vállalkozás létesítésekor, illetve tőkeemeléskor a vállalkozás rendelkezésére bocsátott eszközök értéke, amellyel tagsági jogot, tulajdoni részesedést szereztek. Részvénytársaságnál, korlátolt felelősségű társaságnál, egyéb vállalkozónál (ha e tekintetben cégbírószági bejegyzési kötelezettség terheli) jegyzett tőke a cégbírószágon bejegyzett tőke a létesítő okiratban meghatározott összegben (alaptőke, törzstőke, alapítói vagyon). A társasági jogról szóló törvény (a Polgári Törvénykönyv) szerint a társaságok a cégbejegyzéssel jönnek létre, ezért legkorábban csak a cégbejegyzés napjával lehet a jegyzett tőkét a könyvekben kimutatni. A jegyzett tőke felemelése, illetve leszállítása miatti változást a cégjegyzékbe való bejegyzés alapján, a bejegyzés időpontjával szabad a könyvviteli nyilvántartásokban rögzíteni.

Amennyiben a jegyzett tőke nem tartozik bejegyzési kötelezettség alá, jegyzett tőke a létesítő okiratban meghatározott, a tulajdonosok (a tagok) által tartósan rendelkezésre bocsátott – ténylegesen átadott – tőke.

A Jegyzett tőkét követően külön soron (tájékoztató adatként) fel kell tüntetni a visszavásárolt tulajdoni részesedés (részvény, üzletrész) névértékét!

D/II. JEGYZETT, DE BE NEM FIZETETT TŐKEként kell kimutatni alapításkor, illetve a jegyzett tőke emelésekor a cégbíróságon bejegyzett tőkének a tulajdonosok (a tagok) által még be nem fizetett, rendelkezésre nem bocsátott összegét. A gazdasági társaságokról szóló törvény lehetővé teszi, hogy a jegyzett tőkének egy részét az alapítást követően (de legfeljebb 1 éven belül) fizessék be. A még be nem fizetett összeget kell a saját tőkén belül negatív előjellel feltüntetni.

D/III. A *TŐKETARTALÉK külső forrásból (általában az alapítótól) származó saját tőkerész, azaz saját teljesítményből (eredményből) nem keletkezhet. A tőketartalék növekedéseként kell kimutatni. A tőketartalék negatív összegű nem lehet.

D/IV. Az *EREDMÉNYTARTALÉK a cég működése során keletkezett, a tárgyévet megelőző üzleti években folytatott gazdálkodás adózott eredményének halmozott összegét mutatja.

Az eredménytartalék növekedéseként kell kimutatni (egyebek mellett):

a) a nyitást követően az előző üzleti év adózott eredményét (nyereségét), Az eredménytartalék csökkenéseként kell kimutatni (egyebek mellett):

- a) a nyitást követően az előző üzleti év adózott eredményét (veszteségét),
- b) az üzleti évben a tulajdonosoknak jóváhagyott osztalék összegét.

A tárgyidőszak végi eredménytartalék összege tehát (alapesetben) a következő formula szerint vezethető le: $\text{bázis (előző) időszak} \text{ eredménytartalék} \pm \text{bázis (előző) időszak} \text{ adózott eredmény} - \text{tárgyidőszakban jóváhagyott osztalék} = \text{tárgyidőszak végi eredménytartalék}$ (az eredménytartalékra más mozgásnemek is hatással lehetnek, de ezek a későbbi tanulmányok részét képezik!)

D/V. A LEKÖTÖTT TARTALÉK a tőketartalékból, illetve az eredménytartalékból jogszabály alapján vagy saját elhatározásból lekötött összegeket foglalja magában.

A tartalék lekötést az eredménytartalékkal szemben el kell számolni akkor is, ha a lekötött tartalék növekedése miatt az eredménytartaléknak negatív egyenlege lesz, vagy negatív egyenlege nő. Ez a tőketartalékra értelemszerűen nem vonatkozik!

D/VI. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉKként kell kimutatni a piaci értékelés alapján meghatározott értékhelyesbítés összegét. Az értékelési tartalék és az értékhelyesbítés csak és kizárólag egymással szemben és azonos összegben változhat. Az értékelési tartalék terhére a saját tőke más elemeit nem lehet kiegészíteni, annak terhére kötelezettség nem teljesíthető.

D/VII. Az ***ADÓZOTT EREDMÉNY** az adózás előtti eredmény adófizetési kötelezettséggel csökkentett összegét mutatja egyezően az eredménykimutatásban ilyen címen kimutatott összeggel. (lásd még az eredménytartaléknál írtakat is!)

E) A **CÉLTARTALÉK** a jelenben ismert körülmények alapján a jövőben várhatóan felmerülő kötelezettségek, költségek (a várható veszteségek) fedezetére az adózás előtti eredmény terhére képzett passzíva (például garanciális kötelezettségek, kezességvállalás, peres ügyek

F) ***KÖTELEZETTSÉGEK** azok a szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből eredő, pénzürtékben kifejezett elismert tartozások, amelyek a szállító, a vállalkozó, a szolgáltató, a hitelező, a kölcsönt nyújtó által már teljesített, a vállalkozó által elfogadott, elismert szállításhoz, szolgáltatáshoz, pénznyújtáshoz kapcsolódnak. A kötelezettségek hátrasorolt, hosszú és rövid lejáratúak lehetnek.

F/I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEKként kell kimutatni minden olyan kapott kölcsönt, amelyet ténylegesen a vállalkozás rendelkezésére bocsátottak, és a vonatkozó szerződés tartalmazza a kölcsönt nyújtó fél egyetértését arra vonatkozóan, hogy az általa nyújtott kölcsön bevonható a vállalkozás adósságának rendezésébe. Ezek a kölcsönök a törlesztések sorrendjében a tulajdonosok előtti legutolsó helyen áll, azt a vállalkozó felszámolása vagy csődje esetén csak a többi hitelező kielégítése után lehet kiegyenlíteni. A hátrasorolt kötelezettségek visszafizetési határideje vagy meghatározatlan, vagy valamilyen jövőbeni eseményektől függ, de eredeti futamideje öt évet meghaladó lejáratú, a kölcsön törlesztése az

eredeti lejárat vagy a szerződésben kikötött felmondási idő előtt nem lehetséges. A hátrasorolt kötelezettség tétel szintű tagolása a tulajdonosi függőségi viszony alapján kerül részletezésre az A/III. mérlegcsoportnál bemutatott logika (kapcsolt vállalkozás, jelentős tulajdoni részesedésű vállalkozás, egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás, független vállalkozás) szerint.

F/II. *HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK – a hitelezővel kötött szerződés szerint – az egy üzleti évnél hosszabb lejáratra kapott kölcsön, hitel, valamint a kötvénykibocsátásból eredő egy évnél hosszabb lejáratú tartozás, továbbá az egyéb hosszú lejáratú kötelezettség.

Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségként kell kimutatni a lízingbevevőnél a pénzügyi lízingbe vett, beruházként elszámolt eszköz lízingbeadó által számlázott ellenértékének megfelelő kötelezettséget.

A mérleg fordulónapját követő üzleti évben esedékes törlesztő részleteket a rövid lejáratú kötelezettségek közé át kell sorolni.

A hosszú lejáratú kötelezettségek között elkülönítetten kell kimutatni a tulajdonosi függőségi viszonyban lévő vállalkozásokkal szembeni kötelezettségeket az A/III. mérlegcsoport tagolási logikája szerint.

F/III. *RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK az egy üzleti évet meg nem haladó kötelezettségek. Így a rövid lejáratú kötelezettségek közé tartozik általában

- az egy üzleti évet meg nem haladó lejáratra kapott **kölcsön, hitel* (ideértve a hosszú lejáratú kötelezettségekből a mérleg fordulónapját követő egy üzleti éven belül esedékes törlesztéseket is);
- a *vevőktől kapott előleg* (azok a forintban vagy devizában keletkezett összegek, amelyek esetében a pénzügyi teljesítés a szerződés szerinti teljesítést megelőzően megtörtént);
- a **szállítói tartozás*: az eszközbeszerzéséből, az igénybevett külső szolgáltatások igénybevételéből eredő elismert, a szállító által – forintban vagy devizában – számlázott tartozás. Lehet belföldi és külföldi tartozás;
- a *váltótartozás* (a fennálló tartozások, illetve pénzeszköz átvétel ellenében vállalt konkrét időpontra és összegre vonatkozó kötelezettség); - az **egyéb rövid lejáratú kötelezettség*.

Egyéb rövid lejáratú kötelezettségként kell kimutatni különösen

- a munkavállalókkal szembeni bértartozást,
- a központi költségvetéssel (NAV), a helyi önkormányzatokkal szemben fennálló adótartozásokat (főbb központi adónemek: társasági adó, személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó)
- a társadalombiztosítási alapokkal (nyugdíj- és egészségbiztosítási alap) szembeni járuléktartozásokat (amelyek szintén a NAV szed be)
- a tulajdonosokkal szembeni (osztalék) tartozásokat,
- továbbá a jogerős (bírósi, közigazgatási) határozattal előírt kötelezettségeket is. A rövid lejáratú kötelezettségek között elkülönítetten kell kimutatni a tulajdonosi függőségi viszonyban lévő vállalkozásokkal szembeni kötelezettségeket az A/III. mérlegcsoport tagolási logikája szerint.

G) A *PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK a tárgyév eredményét csökkentő korrekciós tételek. Itt kell elkülönítetten kimutatni

- a) a mérleg fordulónapja előtt befolyt, elszámolt bevételt, amely a mérleg fordulónapja utáni időszak árbevételét, bevételét képezi (**G/1. *Bevételek passzív időbeli elhatárolása**),
- b) a mérleg fordulónapja előtti időszakot terhelő költséget, ráfordítást, amely csak a mérleg fordulónapja utáni időszakban merül fel, kerül számlázásra (**G/2. *Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása**)

Passzív időbeli elhatárolásként kell kimutatni a **G/3. Halasztott bevételeket** is (a tárgyidőszakban elszámolt olyan bevételek, amelyeknek eredmény javára való végleges elszámolása jövőbeli eseményektől függ)

A SZÁMVITEL ALAPJAI KURZUS KERETÉBEN – ÉLVE A SZÁMVITELI TÖRVÉNY ADTA LEHETŐSÉGGEL – A FENTI SÉMÁK ALÁBBI EGYSZERŰSÍTETT VÁLTOZATÁVAL FOGUNK DOLGOZNI.

- A TULAJDONOSI FÜGGELMI VISZONYRA UTALÓ SOROKAT (kapcsolt vállalkozás, jelentős tulajdoni részesedés, egyéb részesedési viszonyban álló) ELHAGYJUK,
- NÉHÁNY SOR ELNEVEZÉSÉT IS MEGVÁLTOZTATTUK (de ez tartalmi szempontból semmiféle gondot nem fog jelenteni),
- ÁLTALÁBAN CSAK AZ ELŐZŐ RÉSZLETEZÉSBEN *-GAL JELÖLT SOROKAT VETTÜK FIGYELEMBE,
- CSAK A KÉTOLDALAS VÁLTOZATOT HASZNÁLJUK.

Ne feledje! A számonkérések (a modulzáró vizsgák) során a mérlegséma nem használható!

ESZKÖZÖK MEGNEVEZÉSE	ÉRTÉK
A) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK	
I. IMMATERIÁLIS JAVAK	
1. Vagyoni értékű jogok	
2. Szellemi termékek	
3. Immateriális javakra adott előlegek	
II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	
1. Ingatlanok	
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	
3. Egyéb berendezések, gépek, járművek	
4. Tenyészállatok	
5. Beruházások, felújítások	
6. Beruházásokra adott előlegek	
III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	
1. Részesedések	
2. Adott kölcsönök	
3. Tartós bankbetétek	
4. Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	
B) FORGÓESZKÖZÖK	

I. KÉSZLETEK	
1. Anyagok	
2. Befejezetlen termelés és félkész termék	
3. Növendék-, hízó- és egyéb állatok	
4. Késztermékek	
5. Áruk	
6. Készletekre adott előlegek	
II. KÖVETELÉSEK	
1. Vevők	
2. Váltókövetelések	
3. Egyéb követelések	
III. ÉRTÉKPAPÍROK	
1. Forgatási célú részesedések	
2. Saját részvények, üzletrészek	
3. Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	
IV. PÉNZESZKÖZÖK	
1. Pénztár, csekkek	
2. Bankbetétek	
C) AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK	
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	

FORRÁSOK MEGNEVEZÉSE	ÉRTÉK
D) SAJÁT TŐKE	
I. JEGYZETT TŐKE	
II. JEGYZETT, DE MÉG BE NEM FIZETETT TŐKE (-)	
III. TŐKETARTALÉK	
IV. EREDMÉNYTARTALÉK	
V. LEKÖTÖTT TARTALÉK	
VI. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK	
VII. ADÓZOTT EREDMÉNY	
E) CÉLTARTALÉKOK	
F) KÖTELEZETTSÉGEK	
I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK	

II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	
1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök	
2. Tartozások kötvénykibocsátásból	
3. Beruházási és fejlesztési hitelek	
4. Egyéb hosszú lejáratú hitelek	
5. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	
III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	
1. Rövid lejáratú kölcsönök	
2. Rövid lejáratú hitelek	
3. Vevőktől kapott előlegek	
4. Szállítók	
5. Váltótartozások	
6. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	
G) PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK	
FORRÁSOK ÖSSZESEN	

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
 GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
 KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
 TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
 LECKESOROZAT
 COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
 ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
 A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
 AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
 PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

 MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
 Európai Unió
 Európai Szociális Alap

 BEFEKTETÉS A JÖVŐBE